

(רש"י), ודוקא כשחבירו פשע, שהניח פת בשבת (תוס' ד"ה וכו'), ואפילו בשוגג, נחשב פושע, שלא היה לו לבוא לידי כך (שעה"צ רנד, מ), אבל אם לא היתה פשיעה מצד חבירו, ואומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך (תוס' שם בת"י השני, וראה שם פרטים נוספים).

■ להלכה, המניח פת בתנור, בשוגג או במזיד, אסור לאחרים לטלטל את הפת שהיא מוקצה, [ואף בתנורים שלנו, וכדעת הראב"ן המובא לעיל], בשביל להצילו מאיסור חמור, כיון שפשע [וכדעת תוס' הנ"ל]. אכן המניח קדרה לבישול בשבת, בשוגג או במזיד, חייבים אחרים לסלק את הקדירה מהאש, כשאין איסור מוקצה בטלטול הקדירה, ומצוה עליהם להפרישו מהאיסור (משנ"ב רנד, מ ושעה"צ שם, וביאורים ומוספים מהד"ו דרושו שם).

ובשביל אדם שעלול להיכשל באיסור ללא פשיעה מצידו, צריכים אחרים לעבור על איסור קל ולהצילו מאיסור חמור, ולכך כאשר קיים חשש שאדם יעזוב את הדת שלא בפשיעתו, מחללים אחרים שבת אף באיסורים דאורייתא, בשביל להצילו מהאיסור הגדול של עזיבת הדת (ראה שו"ע שו, יד ומשנ"ב שם). וכן מותר לעבור על איסור דרבנן, בשביל לזכות את חבירו במצוה, כגון להביא לו לולב חוץ לתחום על ידי נכרי, ובלבד שלא פשע חבירו כשלא דאג למצוה מבעוד יום (משנ"ב תרנה, ג, וראה שעה"צ שם).

קודם שִׁיבֵא לְיָדֵי אִסּוּר סְקִילָה, ופשוט שמותר לו לרדותה (רש"י), שחכמים עקרו דבריהם בשביל שלא יעבור על איסור תורה (רמב"ן על סהמ"צ שורש א). ■ להלכה, הניח פת בתנור בשבת, אפילו במזיד, התיירו לו לרדותה קודם שתיאפה, כדי שלא יבא לידי איסור (שו"ע או"ח רנד, ו). וירדנה בשינוי אם יכול (משנ"ב שם) [וראה שו"ע (שם ס"ז) ומשנ"ב (שם), לענין תנורים שלנו].

וְהָא בְּעֵינֵי עֲקִירָה וְהִנְחָה מֵעַל גְּבֵי מְקוֹם אֲרֵבָעָה עַל אֲרֵבָעָה, בשביל שתהא חשיבות לעקירה ולהנחה (רש"י), ונלמד כן מסברא, שדרך בני אדם להניח כליהם במקום רחב שיכול להשתמר בו שלא יפול (תוס' ד"ה והא, בשם ר"ת, ורשב"א), והנחה על מקום פחות מד' על ד' נחשבת הנחת ארעי, שאדם אינו מניח במקום כזה על מנת להשאירו ולא נקרא שהחפץ מונח, ועקירה ממקום פחות מד' על ד' אינה נחשבת עקירה, לפי שלא היה מונח במקום בדרך קבע (ראה פיה"מ לרמב"ם: קהלות יעקב שבת ו, ו), ומסתבר שכך היה במשכן שהיו נוטלים מתיבות בשיעור ד' על ד' ונותנים לעושי המלאכה (תוס' שם, ולהלן ע"ב ד"ה ורילמא), או שנלמד מהפסוק 'אל יצא ממקומו' שצריך להוציא את החפץ 'ממקומו' של החפץ, ואין מקום חשוב פחות מד' על ד' (תוס' כאן, בשם ר"י), ויש אומרים שהוא מהלכה למשה מסיני להצריך מקום ד' על ד' (רמב"ן).

ומקום ד' על ד', צריכים בעקירה והנחה, הן ברשות היחיד, והן ברשות הרבים (תוס' להלן ד"ה באילן, ע"פ סוגית הגמ' דלהלן בסמוך, וראה בתוס' שם בדת ר' חסדא, לענין רשות היחיד), וברשות הרבים דין זה יהיה רק באופנים מסוימים שהמקום ד' על ד' אינו נחשב ככרמלית לפי כללי ההלכה [סתם מקום ד' על ד' ברשות הרבים נחשב ככרמלית] (ראה ר"ן על הרי"ף).

■ להלכה, אין העוקר חייב עד שיעקור ממקום שיש בו ד' על ד' טפחים, ואין המניח חייב עד שיניח במקום שיש בו ד' על ד' טפחים (רמב"ם שבת ג, א, משנ"ב שמו, ה).

בְּעֵי רַב בִּיבֵי בַר אֲבִי הַבְּרִיק פַּת בְּתַנּוּר, ועדיין לא נאפתה הפת (רש"י לעיל ג, ב), שעיקר מלאכת אפיה בשבת היא מה שהפת נאפית בשבת מכוחו של האופה, והאפיה מתייחסת אליו, וכל עוד שלא נאפתה הפת לא נעשתה המלאכה, וכן המכניס פת לתנור בסוף השבת ונאפתה הפת במוצאי שבת, אינו חייב, שחסר בעיקרה של המלאכה (מנחת חינוך רצה, ח ואפיקי ים ב ד, ג), ויש סוברים, שעיקר מלאכת אפיה בשבת היא מעשה הכנסת הפת לתנור על מנת לאפותה, ואפיית הפת בפועל, אינה אלא בגדר תנאי בשביל להחשיב את מעשה הכנסת הפת כמעשה אפיה, ואם לא נאפתה הפת לבסוף, הוברר למפרע שהכנסה לא היתה מלאכה, אבל אין צורך שתאפה הפת בשבת, ודי במה שנאפתה הפת לבסוף ואפילו במוצאי שבת כדי להחשיב את המעשה כמלאכה, כמו שמצינו במלאכת זורע, שמכניס את הזרעים בשבת והם נקלטים וגדלים בימות החול (רש"י להלן עג, א, ואפיקי ים שם, בדעת).

הִתִּירוּ לוֹ לְרְדוּתָהּ וְכוּ' אוֹ לֹא הִתִּירוּ, שברדיית פת מתנור יש איסור מדרבנן (רש"י לעיל ג, ב), ודוקא בתנורים שלהם (ב"י ושו"ע או"ח רנד, ז בשם רבינו יוחנן), שבשעת האפיה היו מדביקים את הבעץ על דופן התנור, והפרדת הלחם האפוי מהדופן היתה נעשית בחכמה יתירה שיש בה טורח ואומנות (לבוש שם, ו). ויש מפרשים, שברדיית פת שהוכנסה לתנור בשבת ולא נאפתה, יש איסור טלטול מוקצה, שאינה ראויה לאכילת אדם, ולדבריהם, גם בתנורים שלנו אסור (ראב"ן שמו, ומובא במשנ"ב רנד, מ). ■ להלכה, איסור רדיה אינו נוהג בתנורים שלנו [כדעת הב"י והלבוש שהאיסור הוא משום הרדיה], ופת שהוכנסה בערב שבת לתנור המצוי בימינו, מותר להוציאה לצורך שבת, ובלבד שלא יוציאה בכלי המיוחד לכך, משום 'עובדין דחול' (שו"ע או"ח רנד, ז ומשנ"ב שם, וראה שם פרטים נוספים), ולענין פת שהוכנסה לתנור בשבת, ראה להלן.

וְאֵלָּא לֹאֵו דְּאִיִּהְדֵּר וְאִיִּדְכֵּר, מִי מְחִיב - שהמזיד בסוף המלאכה, אינו מביא חטאת (רש"י), שאין חטאת מכפרת אלא על חטא קל ששגג בו מתחילה ועד סוף, ואילו מלשונו של רב ביבי משמע שמדובר באיסור קל שיש לו כפרה בקרבן חטאת (תוס' רא"ש, ביישוב שאלת תוס' ד"ה ואלא).

כָּל חֵיבֵי חֲטָאוֹת אֵינָן חֵיבִין עַד שֶׁתְּהֵא תַחְלָתָן שְׁנֵגָה וְסוּפָן שְׁנֵגָה - שצריך שיהיה שוגג בתחילת המלאכה ובסופה, עד לגמר העבירה (רש"י), ואפיית הפת בפועל היא גוף המלאכה המתייחסת למכניס הפת לתנור, ואינה תנאי בעלמא, בשביל להחשיב את עיקר המלאכה של הכנסת הפת לתנור כמעשה אפיה, ולכן צריך שיהיה שוגג בזמן האפיה בפועל (אפיקי ים שם, וכדעת מנחת חינוך הנ"ל, ותמה על הרש"י הנ"ל מדברי הגמ' כאן). והזמן שצריך שיהיה בו שוגג, בשעת מעשה ההכנסה לתנור ובשעת גמר האפיה, אבל בין לבין, גם אם נזכר לא נפטור אם שכח שוב בשעת האפיה, ושאלת הגמ', שכיון שנזכר באמצע האפיה, מסתבר שלא ישכח שוב עד לגמר האפיה (תוס' ישנים), ויש סוברים, שצריך שיהיה שוגג במשך כל זמן האפיה, שחיובו על מה שהפת נאפית מעט מעט עד לגמר האפיה (ההשלמה).

וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לְאֹדָם חֲטָא כְּדֵי שְׂיִזְכֶּה תְּכַרְךְ, שאין אומרים לאדם לעבור על איסור קל, בשביל להציל את חבירו מאיסור חמור